

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาพูดถึงความทุกข์นะ ถ้าพูดถึงความทุกข์ ในทางยุโรปเขาว่า เราทางเอเชีย ทางตะวันออกนี่เป็นทุกข์นิยม แต่ความจริงแล้วมันไม่ใช่ทุกข์นิยม มันเป็นสิ่งจะนิยม ความสุขก็มีในหัวใจ ความสุขของคนเกิดขึ้นมามีความสุข

คูสิ คูอย่างสัตว์ เวลามันเล่นกันมันยังมีความสุขของมันเลย ชีวิตของมันมันมีความสุขของมัน ชีวิตของเราก็มีความสุขของเรา ความสุขของเราในทางบุญกุศลที่เราสร้างมา เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นใหม่ พบพระพุทธศาสนา การฟังธรรมนี่เป็นแสนยาก แต่เราก็ได้ยินได้ฟังกันตลอด อนาคตบิณฑกเศรษฐีจะไปเยี่ยมน้องเขยนะ เวลาน้องเขยเลี้ยงพระอยู่ นิมนต์พระพุทธเจ้ามา เลี้ยงพระ บอกว่าพระพุทธเจ้าเกิดแล้ว เห็นใหม่ พระอรหันต์เกิดขึ้นมาแล้วนี่ดีใจมากๆ จนนอนไม่หลับ คินนี้ทั้งคินเลยนอนไม่หลับ ต้องการจะไปพบพระพุทธเจ้าให้ได้ แล้วนิมนต์พระพุทธเจ้าไป ไปสร้างวัดขึ้นมา นั่นนะ อนาคตบิณฑกเศรษฐีเขาต้องการไป เขาสร้างบุญกุศลขึ้นมาแต่เขายังไม่เคยได้ยิน แม้แต่คำว่าพระพุทธเจ้าเกิดแล้วนี่ก็เป็นความชุ่มชื่นใจของเขา แต่การแสดงธรรมของเรา เราเกิดเป็นชาวพุทธขึ้นมา แล้วศาสนามันเจริญมาากแล้วเราได้ยินฟังธรรมขึ้นมา เราฟังไปแล้วเราก็ไม่เข้าใจ เพราะเรายังไม่ได้มีความสนใจเห็นใหม่

เหมือนยา คูสิ ในยา ร้านขายยาในโรงพยาบาลยาเต็มเลยนะ เราไม่ได้เป็นโรคเป็นภัยเราก็ไม่ได้สนใจเรื่องของยานั้น แต่ถ้าเราเป็นโรคเป็นภัยขึ้นมา นี่ ยานั้นเราจะแสวงหา แล้วต้องแสวงหาให้ตรงกับโรคด้วย

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราจะแก้กิเลสของเรา ถ้ามันทำถึงจุดหนึ่งของเรานะ ตรงกับจริตนิสัยของเรานี้ มันจะเป็นไปเป็นช่องเป็นทาง มันถึงต้องการแสวงหาไป แสวงหา ฟังธรรมๆ ในการที่ว่าใจมันลง ใจมันเห็นมีเหตุมีผลแล้วมันเชื่อ ถ้าใจมันไม่มีเหตุมีผล มันไม่เชื่อ ความไม่เชื่อของมันนี่จริตนิสัยไม่ตรงกัน ธรรมนี้เป็นประโยชน์ พระอรหันต์เป็นพระโสดาบัน ก็สอนให้พระในสมัยพุทธกาลเป็นพระอรหันต์หลายองค์เลยละ ทั้งๆ ที่

พระอานนท์ตอนเป็นพระโศดาบันอยู่ก็ไม่รู้เรื่องของว่าสัทธาคามิ อานาคามีเป็นอย่างไร แต่สอนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติโดยตรงกับโรคมัน เป็นไป มันเข้าใจถึงที่สุดของเราได้

ความสุขของเรามีพอสมควร พอสมควรนะ ถ้าไม่พอสมควรอยู่ในสัตว์นรก เห็นไหม มีในประวัติของหลวงปู่มั่น นี่แม่ชีแก้ว ภวานาอยู่กินนั้นเห็นสัตว์ว่ามันต้องตาย พอมันตายขึ้นมามันเดินเข้ามาหา ก็ถามไฉน พอรุ่งเช้าขึ้นมา... กลางคืนได้นิมิตก่อนว่าควาย ตัวนั้น โคนฆ่า แล้วโคนฆ่าวิญญาณของควายนั้นมาหาแม่ชีแก้วนั้น บอกนะบอกว่าเกิดมาเป็นวัวเป็นควายต้องเอาใจเขา เพราะกลัวเขาตี จะกินหญ้าเขาไม่ให้กินเขาตีไว้ก็ไม่ได้ กิน ทำงานเอาใจเขาเพื่อจะให้มีความสุข ชีวิตนี้มีความสุขทุกอย่างเลย เห็นคนแล้วก็อยากมีความสุขเหมือนเขา แต่สุดท้ายแล้วเขาก็ฆ่าตาย วันนี้เขาจะเอาเนื้อมาให้แม่ชีแก้วขอให้ฉันหน่อย เห็นไหม ขอให้ฉันเนื้อของเขาเพื่อให้เขาได้บุญกุศลไป เขาอยากเกิดเป็นมนุษย์ ความบีบคั้นของทุกข์ขนาดนั้นนะ แล้วหลานก็มาจ้งหันวันนั้นนะ ให้ไปสืบลูก ไม่ต้องไปสืบลูก เพราะเมื่อคืนเขาล้มควายตัวหนึ่ง กินเหล็กกันทั้งคืนเลย ร้องเพลงกันทั้งคืนเลย เขามีความสุขของเขา เห็นไหม เดี่ยวเขาก็เอามาให้ เวลาเขาเอามาถวายเขารื่นเริง แล้วเขายังคืออยู่ เขายังคิดเอาเนื้อของควายนั้นมาถวาย นี่ฉันให้เป็นบุญกุศลกับเขา ให้เขาเกิดเป็นบุญกุศลให้เกิดเป็นสุขขึ้นมาบ้าง

เวลาเขาเกิดมา เห็นไหม ในสถานะของชีวิตใด ชีวิตนั้นมันก็อยู่ในสถานะชีวิตนั้น บังคับไป เหมือนกับสัตว์ สัตว์มันเป็นไปโดยสัญชาตญาณ มันไม่มีสมอง มันไม่มีความคิด แต่มันก็มีหัวใจ บางตัวมันก็นิสัยดี บางตัวมันก็เกเร อยู่ที่ใจของสัตว์ตัวนั้นมันสร้างมันสมมาอย่างไร แม้แต่พระโพธิสัตว์เกิดเป็นกวางก็มี เกิดเป็นสัตว์ก็มี เห็นไหม เวลาเกิดเป็นสัตว์ก็เป็นหัวหน้าสัตว์ พาหมู่สัตว์นั้นให้ทำคุณงามความดี พาให้มีความสุข ในชีวิตนั้น ในชีวิตหนึ่ง ความสุขในชีวิตหนึ่ง เห็นไหม กินอึมันนอนอุ่นของเขาก็มีชีวิตของเขาแล้ว

แต่มนุษย์เรา เราต้องมีความเจริญ ต้องมีความสะดวกสบาย เห็นไหม เราคิดเราเปรียบเทียบ ว่าสิ่งที่เป็นความสะดวกสบายของเรานี้เป็นความสุขอันหนึ่ง สังคมเป็นแบบนั้น สังคมเจริญขึ้นมา เห็นไหม สังคมไหนเจริญขึ้นมาแล้วมันก็ถึงจุดหนึ่งมันก็เสื่อมไปตามสังคมนั้น ชีวิตนี้เป็นอย่างนั้น สังคมเป็นแบบนี้

แล้วชีวิตเราเกิดมาช่วงไหน ถ้าช่วงมีความสุข ใครเกิดพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศาสนาเจริญรุ่งเรือง สหชาติจะมีความสุขมาก มีความสุขเพราะการประพฤติปฏิบัติ ไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะชี้ทางให้ได้เลย แล้วถ้าเชื่อนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องรอ รอ เห็นไหม ในสาวก สาวกะ บางคนจะรอเวลา รอให้ศรัทธาแก่กล้า รอให้ความเชื่อนั้นแก่กล้าขึ้นมาแล้วชี้ทางออกให้ ถ้า อินทรีย์ยังไม่แก่กล้าขึ้นมา ก็รอเวลามันก่อน

แต่ของเราเป็นสาวกะ สาวก ผู้ได้ยินได้ฟัง สาวกะถ้าได้ประพฤติปฏิบัติ มันก็เข้าถึงพุทธะเหมือนกัน พุทธะคือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนั้นเป็นตัวปัญญา เป็นตัวมรรค ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนั้นกำจัดกิเลส เห็นไหม อาสวะสิ้นไป อาสเวหิ จิตตานิ วิมุจิง สุตติ อาสวะสิ้นไป จิตนี้เป็นผู้วิมุตติ เห็นไหม สิ่งที่วิมุตติ จิตพ้นออกไปจากกิเลส จิตนี้เป็นไปได้ แต่ขณะนี้จิตมันโดนอาสวะปกคลุม สิ่งที่อาสวะปกคลุมอยู่นะ มันเป็นเรื่องที่ว่ามันไม่เข้าใจตามความเป็นจริง มันมีความคิดมีความริเริ่ม ความริเริ่มความคิดอันนั้น เป็นความคิดของกิเลส เป็นความคิดผิดพลาดออกไป

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริความคิดนี้ของเรา ต่อไปจะเกิดจากใจของเราไม่ได้ อีกเลย” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเยาะเย้ยมารขนาดนั้น แต่เราไม่เคยเห็นมารของเรา ถ้าความคิดของเราขนาดไหนนี้ พอคิดแล้วเราก็ต้องแสวงหาไป แต่ยังคงอยู่ ยังคืออยู่ว่า มันคิดถูก เห็นไหม คิดถูกเป็นพุทธะ

คิดผิด เห็นไหม คิดตามอาสวะไปก็เป็นเรื่องของโลกียะ เป็นเรื่องของโลกไป สิ่งที่เป็นโลกก็ขับเคลื่อนออกไป ชีวิตเราก็เหนื่อยยาก ความปรารถนา ความต้องการของชีวิตแล้วเราก็ดิ้นรนกันไป แต่ถ้าเราทำตามหน้าที่ของเรา หน้าที่ของเราเราทำของเราไป มันสมความปรารถนาอันนั้นก็เป็คุณประโยชน์ เป็นอำนาจวาสนาของเรา เราเคยสร้างสมบุญบารมีไว้ เราทำของเราจะได้ ถ้าเราไม่สร้างสมบุญบารมีไว้ เราทำของเราจะไม่ได้ตามปรารถนาของเรา แต่เราก็ต้องทำ เพราะเราเชื่อทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราเชื่อของเรา เราก็ทำคุณงามความดีของเรา

สิ่งที่ยังไม่ได้มา สิ่งปัจจุบันนี้สร้างอยู่ มันก็เป็นคุณประโยชน์ เป็นเหตุไฉน ถ้ามีเหตุผลมันจะเกิดขึ้นมาตลอดไป ถ้าเราไม่สนใจเลยแล้วเราก็ไม่สร้างเหตุของเรา ทุกข์

แสนทุกข์แล้วเราก็ไม่สนใจของเรา เราปล่อยไป ชีวิตนี้ความเป็นอยู่ของเราพอแล้ว ทำดีของเราประสาเรา ดีของเรามันดีด้วยตัดหาความทะยานอยากแน่นอน กิเลสอยู่ที่จิตสำนึกของเรา จิตนี้มันต้องเป็นไปตามกิเลส กิเลสมันต้องออกหน้าก่อนตลอดเวลา กิเลสชี้หน้าให้เราคิดตามความคิดของเราไป แล้วมันก็คิดตามอันนั้นไป ตัดหาความทะยานอยากใจ คึ้นรนไปตามตัดหาความทะยานอยาก แล้วก็ไม่สามารถปรารถนา มันเป็นเรื่องล่อใจ

เหยื่อล่อ ปลาไม่ฉลาด ปลากินเหยื่อ เห็นไหม ปลากินเบ็ดแล้วก็โดนเบ็ดนั้นเกี่ยวปากไว้ เหยื่อนั้นก็ไม่ได้กิน เขาก็ต้องดึงแกะเบ็ดนั้นออกไป แต่ถ้าปลามันฉลาด เห็นไหม มันตอดเหยื่อมันไม่กินเบ็ด มันตอดเหยื่อ เบ็ดมันก็ไม่กิน แล้วมันก็ตอดไป ชีวิตนี้ก็เหมือนกัน เราใช้ชีวิตของเราไป เราไม่เชื่อกิเลส กิเลสที่มันจับใส่ไปนี่ เราใช้ปัญญา เห็นไหม สิ่งนี้ถ้ามันเป็นประโยชน์ มันเป็นมรรค เห็นไหม ความอยากในการประพฤติปฏิบัติ ความอยากในการพ้นออกจากทุกข์

เราสร้างคุณงามความดีนี้ สรรพสิ่งขึ้นมามันต้องมีเหตุมีปัจจัย พระเราที่ว่าให้ปล่อยวางๆ ถ้าเอากำปั่นทุบดิน พระเราก็ต้องปล่อยวางสิ พระเราจะไปแสวงหาทำไม พระทำไมต้องบิณฑบาต ทำไมต้องฉัน ในเมื่อเห็นว่าร่างกายนี้มันเป็นของไม่สำคัญ เห็นไหม ร่างกายไม่ใช่ของเรา นี้เวลากิเลสมันต่อต้านมันต่อต้านอย่างนั้นนะ มีวัยรุ่นหลายคนมาพูดอย่างนั้น ถ้ามันไม่ใช่ของเรา ทำไมต้องหล่อเลี้ยงมัน ทำไมต้องจุนเจือมัน ทำไมต้องกิน ทำไมต้องรักษามัน ก็ไม่ใช่ของเราที่ทิ้งไปซะ เห็นไหม กิเลสมันคิดแบบนั้น

แต่ถ้าเป็นมรรคา มันเห็นนะ ความเห็นของเราเนี่ย มันจะเห็นว่าภวาสวะ กพที่เกิดของใจมันเป็นความสำคัญมาก ความสำคัญถ้าไม่มีสิ่งนี้มันก็เวียนไป เหมือนกับสิ่งที่ทำให้เป็นฝุ่นเป็นผง มันลอยไปในอากาศ มันตกที่ไหนนะมันตรงตัวมันไม่ได้มันลอยไปในอากาศ วัฏวนก็เป็นแบบนี้ แต่จุดหนึ่ง เห็นไหม ผงนั้นวัสดุมันตกกับพื้นอยู่กับพื้น

ใจก็เหมือนกัน เกิดในครรภ์ของมารดาได้ร่างกายนี้มา ขณะนี้เป็นฐานที่มั่นของใจ ใจนี้ตั้งฐานจากตรงนี้ ฐิติจิตเกิดอวิชชา เห็นไหม เป็นที่เกิดอวิชชา อวิชชาเกิดจากตรงนี้ เอาสิ่งนี้ย้อนกลับเข้ามา การพิจารณาภายในใจเรา เราไม่ใช่กาย กายนี้เป็นสักแต่ว่าอาศัย

กันชั่วคราว ชั่วคราวแน่นอน สิ่งที่อยู่ยงยั่งยืนเห็นนะ ยิ่งเห็นยิ่งต้องรักษาของเรา รักษาของเราเพื่อจะดำเนินสิ่งนั้นไป

เหมือนกับเราที่ว่าเรามีต้นทุน เห็นไหม ต้นทุนนั้นเราพยายามทำธุรกิจขึ้นมาให้ได้กำไรขึ้นมา ให้ได้เป็นผลประโยชน์ของเรา สิ่งที่เป็นกำไรนั้นของเรา ต้นทุนนั้นเป็นสิ่งที่ว่ามันต้องเง้อจางไปต้องหมดไปต้นทุนนี้ ชีวิตนี้ก็เหมือนกัน มันต้องเป็นไป ถึงว่าต้องภิกขาจาร การภิกขาจาร เห็นไหม เพื่อดำรงชีวิต เพื่อหาชีวิตนี้ต่อเนื่อง เพื่อการประพฤติปฏิบัติของเราไป

บุญกุศลของเราเหมือนกัน เราตั้งใจทำบุญกุศล เห็นไหม เราต้องแสวงหา นี่พลังงานของเราเกิดขึ้นมาเป็นเงินเป็นทอง แล้วเราซื้อสิ่งนั้นมาเพื่อบุญกุศลของเรา สิ่งที่เป็นบุญกุศล เราสร้างเราตัดแปลง เราไม่เชื่อกิเลส ถ้ากิเลสมันเหยื่อเกี่ยวล่อมันก็เกี่ยวปากเราไป นี่ตามอำนาจของเรา ของของเราทำไมเราต้องสละออก เราต้องสละออกไปทำไมของของเรา เราเก็บไว้เป็นประโยชน์กับเราไม่ดีกว่าหรือ เก็บไว้เป็นประโยชน์ เห็นไหม

เงิน พระพุทธเจ้าบอกหามาได้นะต้องเลี้ยงชีวิตหนึ่ง เลี้ยงพ่อแม่หนึ่ง ทำบุญกุศลหนึ่ง สวดมนต์หนึ่ง เป็นต้นทุนต่อทุนไปหนึ่ง ให้แบ่งสมบัติของเราเป็นสมบัติของเรา นี่ตอดเหยื่อ ไม่กินเบ็ด เห็นไหม เราทำไปตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทาน ศีล ภาวนา เราสะสมของเราไป เราไม่ให้กิเลสมันมาดึงเราไป เรากินเหยื่อ กินเหยื่อคือผลประโยชน์ไง เพื่อดำรงชีวิตของเราไป เราสร้างของเราขึ้นมาเป็นผลของเราขึ้นมาเราจะเกิดประโยชน์ของเราขึ้นมา มันต้องทำอย่างนั้น

ไม่ใช่ว่าคิดแบบกิเลส เห็นไหม ถ้าไม่ดีก็ต้องทิ้งไป เหมือนกับว่าสัตว์โลกนี้มีเพราะมีเรา ต้องทำลาย เห็นไหม ฆ่าตัวตายเพราะไม่ให้มีเรา สิ่งนั้นไม่มี ฆ่าตัวตายไป มันฆ่าเราไม่ได้ มันทำลายธาตุขันธ์ออกไป ไม่มีอะไรตาย เห็นไหม ตามหลักคือว่าสิ่งนั้นมีคือมีสิ่งนี้ สัญชัยสอนนะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเคยไปอยู่กับสัญชัย แล้วบอกว่าสิ่งนี้ไม่มี สรรพสิ่งก็ไม่มี แล้วไม่มีคืออะไร ไม่มีคือไม่มี สิ่งที่ไม่มีคือไม่มี ไม่มีเหตุไม่มีผล ให้ปล่อยวางมันปล่อยวางไม่ได้ไง พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะไปศึกษาอยู่ แล้วรู้ว่าอาจารย์ของเราไปไม่รอด ถึงบอกว่าสัญญากันไว้ว่าถ้าเราเจอครูบาอาจารย์เราจะบอกกัน

พระสารีบุตรมาเจอพระอัสสชิ เห็นไหม เห็นความสงบเสงี่ยมของการประพฤติปฏิบัติ เห็นความกิริยาเรียบง่ายมาก น้อยารู้เรื่องธรรม ไปถามพระอัสสชิ พระอัสสชิบอกว่า

“เราไม่มีเวลา เราบิณฑบาตอยู่”

“ขอให้บอกเถอะ เล็กน้อยก็ได้”

“สิ่งใดมีอยู่ เห็นไหม ผลทั้งหลายเกิดมาจากเหตุ พระพุทธเจ้าให้สาวไปหาเหตุ นั้นไปดับเหตุ นั้น เหตุ นั้นต้องดับไป สิ่งทั้งหลายเกิดมาจากเหตุ ดับที่เหตุ แล้วผลมันเป็นไป โดยธรรมชาติของมัน มันต้องดับไป”

พระสารีบุตรฟังพระอัสสชิสอนขนาดนี้เป็นพระ โสดาบันขึ้นมา ไปบอกพระโมคคัลลานะ พระโมคคัลลานะก็เป็นพระ โสดาบันขึ้นมา ไปชวนอาจารย์ไปว่าเจอพระอัสสชิแล้ว เจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วจะไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยกัน นี่สัตบุรุษบอกว่าโลกนี้มีคนโง่มากหรือมีคนฉลาดมาก ถามพระสารีบุตรนะ พระสารีบุตรบอกโลกนี้มีคนโง่มาก คนฉลาดมีน้อย ถึงบอกว่าถ้าจะไปอยู่กับศาสนาพุทธ ไปอยู่กับศาสนาผู้ที่มีปัญญา ไปศาสนาของคนผู้ที่มีปัญญามันมีส่วนน้อย ให้พระสารีบุตรกับพระโมคคัลลานะไปเถอะ สัตบุรุษจะอยู่กับคนโง่ เพราะมันสอนคนโง่ได้ไง

นี่สิ่งนี้ไม่มี สิ่งใดก็ไม่มี ไม่มีก็คือไม่มี แล้วไม่มีคืออะไร คือไม่มีๆ แต่ไม่มีเหตุผล ไร ถ้าเราตั้งใจเราตรีกอยู่อย่างนั้นมันก็ปล่อยได้นะ มันปล่อยวาง คือว่ามันก็หันทับหญ้าไว้ แต่มันไม่มีปัญญาชำระกิเลสหรอก มันเป็นไปไม่ได้ นี่เป็นศาสดาสอนกัน ในครั้งพุทธกาลก็มีอย่างนี้ เห็นไหม คนโง่เขาก็เชื่อประสาคนโง่ไป แล้วเรามาประพฤติปฏิบัติ ศาสนาพุทธสอนเรื่องกรรม กรรมคือการกระทำของเรา เชื่อกรรม เราทำคุณงามความดีมา เราถึงมีความเลื่อมใส มีความคิด มีความเลื่อมใส มีความว่าจงใจเจตนาอยากจะทำ แล้วอยากจะทำออกไปจากทุกข์

งาน การชำระกิเลสมันสิ้นสุดการงานแล้วมันปล่อยนะ คนเสร็จจากงานแล้วมีความสุขมีความสบายมาก คนเราไม่เสร็จจากงาน เห็นไหม แล้วงานของโลกมันไม่มีวันเสร็จ สิ่งนั้นไม่มีก็ไม่มีสิ่งนั้น นี่งานของโลก ไม่มีสิ่งใดๆ เลยก็งานของโลก เพราะอะไร

เพราะโลกียะมันไม่ใช่ปัญญาของมันเลย แล้วพอตายไปไม่มี สิ่งที่ไม่มันไปเกิด เพราะ
ความรู้สึกละไม่มีใครเป็นคนรู้สึก สิ่งที่ไม่มีใครรับรู้ สิ่งที่ได้รับรู้คือตัวจิต

ตัวจิตตัวนี้มันไปตามธรรมชาติของมัน เพราะไม่ได้ทำลายตัวจิต เห็นไหม ถ้าตัว
จิตไม่ทำลายมัน แล้วมันจะไปไหน มันก็ต้องไปตามสภาพของมัน แต่ถ้าสิ่งนี้ไม่มี ไม่มีก็
ปล่อยวาง..ปล่อยวาง.. สิ่งที่ไม่มีก็ยกขึ้นมาสิ สิ่งที่ไม่มันคืออะไร วิปัสสนามันแยกออก
จิตก็ว่าใจนี้เป็นอย่างไร นี่งานจบ ถ้างานจบ เห็นไหม การทำงานที่จบแล้วมีความสุข มี
ความสุขของเรา แต่ภาระก็ต้องแบกหามไป แบกหามว่าภวาสวะ แบกหามฝุ่นที่ไปตกที่
ไหน ต้องให้มันทำลายที่นั่น

สรรพสิ่งโลกนี้ไม่มี วางหมด สิ่งทีวางหมด ใจก็วางหมด แต่ต้องทำลายตัวภวา
สวะ ตัวภพของใจ ตัวที่ว่าฝุ่นผงไปตก ตัวจิตที่ไปตก เห็นไหม เกิดเป็นมนุษย์มีร่างกาย
ขึ้นมา แล้วกายกับจิต กายนี้ธาตุขันธ์ ขันธ์ ๕ กับร่างกายเป็นที่อยู่ของกิเลส กิเลสอาศัยสิ่ง
นี้ออกไป ให้มันปล่อยวางเข้ามาจนถึงตัวของจิต เห็นไหม จับตัวของจิตได้ ผู้ใดเห็นจิตคือ
เห็นพุทธโธ พุทธโธผู้สว่างไสว สว่างไสวคือตัวอวิชชา สว่างไสวคือตัวภพตัวชาติ ตัวนั้นคือ
ตัวเกิด ทำลายตัวนี้อีกทีหนึ่ง จบสิ้น เห็นไหม งานนี้จบได้

งานนี้จบได้จากเรานี้เราไม่กินเบ็ด เราอยู่กับเหยื่อ เห็นไหม เราตอดเหยื่อไป เรา
พึงธรรมไปแล้วเราประพฤติปฏิบัติของเราไป จนถึงที่สุด เห็นไหม พ้นไปจากกิเลสได้
งานนี้จบสิ้น เราทำงานจบ จบในชีวิตเรานะ ถ้าเราทำงานไม่จบในชีวิตเรา เห็นไหม

สิ่งที่ไม่มี อะไรก็ไม่มันไปเกิดแน่นอน สิ่งทีวางก็ต้องไปเกิดแน่นอน มีอยู่มีสิ่ง
ที่รับรู้อยู่ ความรู้สึกมีอยู่ไปตามสภาวะอันนั้น ความรู้สึกเริ่มต้นจากภวาสวะ ตัวฐาน ถ้า
ทำลายฐานแล้วสักแต่ว่ารู้ ความรู้สึกนั้นก็ไม่มี ตามสิ่งต่างๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย จะไปทำ
สิ่งนั้นให้คลาดเคลื่อนไปอีกเลย ฝุ่นผงก็ไม่มี ไม่มีสิ่งใดจะไปตกที่ไหนอีกแล้ว จบสิ้น
เห็นไหม นั่นคืองานเสร็จในศาสนาเรา เอวัง